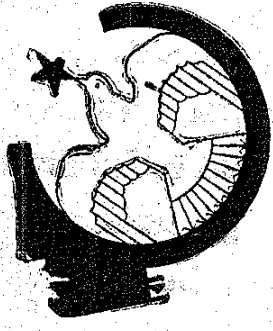


Hayat



*Hayata. daima hayata.. dün-
yaya daha çok hayat katalım!...*

Nietzsche

Cilt I. 15 Eylül 1929. Sayı: 139

Müşahade:

Maarif siyasetimiz

İktisadî noktai naazardan

*[Cumhuriyet Maarifinin genç ve kıymetli vekili, mecmu-
amızın fahrî tahrir-heyeti reisi Cemal Hüsnü Beyin 20 Haziran
1921 tarihli Yeni Cün'de çıkan bir makalesini sayfalarımıza
naklediyoruz.]*

*Hayat, bu sayısından itibaren, Cemal Hüsnü Beyin
kalemi ile kuvvetli bir yardımcı bulmuş olduğunu aziz
okuyucularına müjdeler.]*

Maarilin neşir ve tamimi için iktisadî kuvvetlerin inkişafı nasıl lâzımsa iktisat kuvvetlerinin inkişafı için de Maarif o nisbette mühimdir. Bu iki saha biri birinin mütemmimidir.

Maarif siyaseti hemen her memlekette büyük mıkıyasta sanayi ve ticaretin inkişafı zamanına kadar başlıca üç devrede geçti:

İlk devrede mekteplerin vazifesi bir taraftan ruhanî vezâifi talim ve icraya kadir uzuvlar yetiştirmek, diğer taraftan halka dinî akideler telkinile çocukları merasimi diniyeyi hakkile ifa edebilir bir hale getirmektir. İkinci devrede mektepler bu sırf ruhanî mahiyetten çıkarak feylesof ve filologların idaresine intikal ediyor, ve millî şeklini alıyor. Burada tahsil daha ziyade edebî ve bedîîdir Vatan mefhumu bu devrede ikinci bir din akidesi hükmüne geçmiştir. Bundan sonra ensiklopedik ilim devresi geliyor. Mekteplerin programı umumiyetle li saniyat, tarih, riyaziyyat ve tabiiyat esaslarını ihtiva eder.

Yüksek sanayi ve ticaretin inkişafı

zamanına tesadüf eden son zamanlarda milletlerin tahsil siyasetleri yavaş yavaş daha şe'nî (realist) ve amelî esaslara doğru tebdili istikamet ediyor. İlim fevkalâde tenevvü etmiş ve çok karışık bir şekil almıştır.

Artık umumî ihata şart değildir. Fikrî ve cismî iktidar nisbetinde her hangi bir şubede ihtisas peyda edilmeğe çalışılıyor. Hayat senelerinin daha çok kıymeti vardır. Dünya istihsalâtı mümkün olduğu kadar çabuk ve çok uzuvlara mühtaç; bunun içindir ki darülfünunların yanında teknik enstitüler çoğalıyor. Evelce yalnız darülfünuna methal olmağa yarayan talî mektepler doğrudan doğruya hayata adam yetiştiriyorlar. Yüksek ve aristokratik edebî ve ilmî tahsil yerine daha ziyade demokratik ilmî, amelî bir tahsil yol alıyor.

Bizim bu günkü tahsil siyasetimiz, bilhassa yukarıda saydığımız ikinci ve üçüncü devrelere isabet eden kısımda tecelli ediyor. Memleketin istihsalât esaslarıyla intibak etmiş değildir. Son senelerin mahsulü olarak bir çok talî

mektep mezunlarına malik bulunuyoruz. Fakat bunların istihsalât sahasında oynadıkları rol maalesef görüyoruz ki hiçtir. Ve bu sistemle bundan başka da bir şey yapılamaz. Bunların hepsi mekteplerden çıktığı gün darülfünuna devam edemezde, hayata atılmak mecburiyetinde kalırlarsa (ne yapacağı?) sualile ellerini böğürlerine dayıyorlar.

Mahmut Esat Beyin pek güzel söylediği gibi bu günkü Maarifimiz zengin Maarifidir. Ve bu nevi tahsille biz hatta birinci devrede olduğu kadar Maarifi tamime bile muvaffak olamadık. Filhakika birinci Maarif devremizde en uca köylerimize kadar bir zamanlar Garbin (Seminer, Akademi) denilen yüksek tahsil müesseselerile boy ölçüşecek medreselerimiz vardı. Sonra diğer memleketlerde dinî tahsili yalnız bir sınıfa mahsus aristokratik bir tarzda iken bizde tamamen demokratik şekilde idi. Kur'ani Kerim, Mevlüdi Şerif okuyabilen kız, erkek çocukların adedi denebilir ki köylerimizde bu gün okuyup yazma bilenlerin adedinden belki de fazla idi.

Zenci edebiyatı

Yirminci asır kucağında bin bir garibe ile gelmiştir. Mukaddes tanıdığımız, ehemmiyet verdiğimiz hisler, duygular, bu asrın telakkisi karşısında kıymetini kaybetti, ehemmiyetli sıfatını attı. İşte bu asrın garibelerinden biri de, iptidailiğinden dolayı, şimdiye kadar tetkike bile lüzum görülmeyen zencileri günün en ziyade uğrılan bir mevzuu yapılmasıdır. Amerikanın icat ettiği yeni bir musikinin esaslarının bu iptidai kavmin oyunlarından alınmış olması, bu kavmin bütün hareketinin "moda,, hakimiyeti altına girmesine sebep olmuştur.

Zenciler iptidaî oldukları halde, kendi basit fikirlerini izah edebilen, alelade düşüncelerini anlatabilir bir lisanları mevcuttur. Bir Fransız muharriri zencilerin garip ve bozuk bir

Fransız ve İngiliz lisanlarından mürekkep bir lisanları olduğunu yazmakta ve lisanında ancak her günkü basit ihtiyacı izah edebilecek şekilde bulunduğunu ilâve etmektedir. Halbuki M. André Demaison ismindeki muharir bu mutalaanın hata olduğunu kaydederek, Afrika zencilerinin yalnız mazbut bir lisanları değil, aynı zamanda tetkike değen bir edebiyatları bulunduğunu yazmaktadır.

Muharrir diyor ki:

"Zencilerin edebiyatı için bir makale değil, bir eser neşretmelidir. Mevzu o kadar zengindir. Bu da zamanla olacaktır. Bu mevzuun tetkikini pek muvafık bulmaktayım; çünkü bir gün zencilerin edebiyatı, sanatları gibi gayb olacak ve hiç bir iz bırakmayacaktır. Onlar gün geçtikçe garib bütün yeniliklerini kabul etmektedir. o otomobil, koför, Avrupa adati, gün geçtikçe zencilere hakim olmaktadır. Bir kelime ile zenciler, bizler gibi yaşamak arzusunu taşımaktadırlar.,,

Yapılan tetkikata göre zenci edebiyatı müteaddittir. Garbî Afrikada altı, yedi şekil edebiyat mevcuttur. Şark ve orta Afrikada da muhtelif edebiyatla karşılaşmaktayız. Misal olarak Amerikanın en kuvvetli edebiyatı olan "nelof,, ile "mandenk,, i zikredebiliriz ki, bu iki lisan en ziyade taammüm etmiş olandır.



Bu lisanlardan birincisi "Senegal,, lileridir. Senegal'in gayet mühim ticaret merkezlerinden biri olması, bu lisanın daha çabuk ve daha çok taammümüne amil olmuştur. İkincisi "Soudan,, da konuşulmaktadır. Bu lisanı en ziyade "Mandeuk,, "Sambara,, "Malenke,, "Kassokue,, "Miniaukas,, "Diulas,, kabileleri istimal etmektedir. Bu lisan üç milyon adamın konuştuğu ve kurunu vusta da "Soudan,, a hakim olan imparatorların saraylarında musikişinasların, alimleri, muzamilerin istimal ettikleri en zengin Afrika lisanıdır.

Zenci edebiyatı hakkındaki bir tetkikte deniliyor ki: "Ulf edebiyatı çok zengindir. Senegal'in ilk şairleri, bu lisandan şiirler söylemişlerdir. Afrikada edebiyata heves ve merak tahminin fevkindedir. Güzel bir şiir inşat eden herhangi bir sarayın en gözdesi, en fazla sevgisi olduğu halde, kurunu vusata zihniyeti onun diğer zevat yanında mevki almasına bile mani oluyormuş. Hatta bunların eyi aileden kız alma-



Iktisadî bahisler:

Amerikada yeni büyük "Trust"ler

Mustakbél Amerika tarihinin, büyük banker-ler ve büyük sanayi erbabı tarihi olacağı şimdi-den tahmin edile bilir!

ları bile menolunmuştur. İşte bu sebepten, şairler musikişinaslar ora cemiyetinin arzu ettiği çerçeve dairesinde hareket etmemişler, kendi arzularına tabi olarak köy, köy, kasaba, kasaba, dolaşmışlardır. Bu dolaşmışlardır edebiyatı, lisanı zenginleştirmiş, yalnız bir mevzua inhisar eden monotonluktan kurtarmıştır.

Bugün Senegalliler ecdatlarından kendilerine kalan lisanı çocuklarına öğretmektedirler. Bu muharririn tetkiki gibi, diğer bir lisaniyatçı da zenci edebiyatının nasıl doğduğunu anlatmaktadır. Bu izahata nazaran, zenci edebiyatı tesadüflerin, düşünülmeden, işlenilmeden söylenilen şiir ve güzel parçalardan mürekkeptir. Zenci edebiyatının efsane ve masal kısımlarında kahramanlar hep krallar muharipler yahut "La fontaine", de olduğu gibi hayvanattı. Gayet gariptir ki bu efsane ve masalların bir çoğu bizim lisanımızdaki efsane ve masallardan alınmış ve bunlar ibtidaî bir şekle konulmuştur. Zaten zenci edebiyatında ki en mükemmel eser, en ibtidaî olanıdır.

Mamafi zenci edebiyatı gün geçtikçe, eski şeklini gayb etmektedir. Çünkü ne eski krallar, ne de eski devrin efsanev vakayî mevcuttu. Bu edebiyat meydana getirenler Yeenî hayatında yabancı olduklarından edebiyatını başka bir veché, başka bir şekil almasına imkân olmamaktadır.

Bu lisan ve edebiyat, memleketlerle insanların arasında bir kuvvet olarak bulunuyor. Bu edebiyathenüz günüllerde kök salacak kadar kuvvet kazanmıştır. Zaten o kudreti elde ettiği zaman, onun izlerine az çok hepimizde rast gelmek mümkün olurdu.

Hikmet Şeuki

Amerika siyaseti günden güne iktisadî zaruretlerin hüküm ve nüfuzu altına girmektedir. Bu vaziyet muvacehesinde mustakbel Amerika tarihinin büyük bankerler ve büyük sanayi erbabı tarihi olacağı sualini şimdiden kendimize sorabiliriz.

Zaten Amerikada iş adamları, siyasetçileri idare ve onları intihap etmiyorlar mı? Bugünkü Amerikanın sayanı havret terakki ve muvaffakiyetlerini tarih kime atfedecektir? Bu suallere düşünmeden kolaylıkla cevap verilebilir. İş adamları istedikleri kadar sahnenin arkasına saklanabilirler, fakat piyesin muharrirleri daima onardır. Amerika tarihi belki bir gün onların tarihi olacaktır.

İstandardizasyon, Amerika medeniyetinin bu esaslı vasfı bu güne kadar efkârı umumiye-yi sanayiînin mekaniki tahavvülatı üzerine celbetmiştir. Fakat seri ş klindeki imalata, imal edilen modellerin sadeliğine, adetlerinin tenakusuna ve iktisadî kudretin tezayüdüne diğer bir sadelik tekabül etmiştir ki o da teşkilat ve sermaye sadeliğidir. Modellerin istandardizasyonu ticaret nazırı Mösyö Hoover'in eseridir. Aşağıya doğru olan bu istandardizasyon

1920 den 1928 senesi e kadar icra edilmiştir. Fakat bir kaç aydanberi yukarıya doğru bir istandardizasyona şahit olunmaktadır. Bu da şimdiye kadar birbirine rakip büyük firmaların ve muhtelif sanayiînin anî ve muazzam bir surette birleşmesi keyfiyettir ki bu mahiyette iktisadî bir hadiseyi cihan bugüne kadar görmüş ve kaydetmiş değildir.

Böylece New-Yorkun en büyük mağazalarından biri olan Macy-Co New-York şehrindeki Bamburgher mağazasını satın almak suretile üç yüz milyon dolarlık bir sermaye cemine muvaffak olmuştur. New-Yorkun tanınmış bankalarının J.p. Morganın riyaset ve idaresi altında içtima ettiği haber veriliyor. Diğer taraftan Standard Brands namı altında Royal Baking, Powder Co, Fleischman-Co, ve chase Co gibi en mühim mevaddı gıdaiye sanayiînin birleştiği görülmüştür. Son dört sene zarfında Postum Co (kafein imal eden fabrika), Ingleheart, Walter Baker Co, Hellmann, Frankle Co, Cheek-Neal Coffee Co, France Manufacturing Co, Calmet Baking Co ve Certo Corporation gibi onbir büyük müessese birleşmiş